ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Кафедра журналістики, української словесності та культури

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ

Доповіді IX Міжнародного науково-практичного семінару, присвяченого питанням функціонування професійного мовлення, лінгвокультурологічному та соціокультурному аспектам філології

ВИПУСК IX

Ірпінь–2019

УДК 378

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту гуманітарних наук
Університету державної фіскальної служби України
(Протокол від 20 березня 2019 року № 6)

Тенденції та перспективи формування професійної лексики: Доповіді IX Міжнародного науково-практичного семінару, присвяченого питанням функціонування професійного мовлення, лінгвокультурологічному та соціокультурному аспектам філології. Ірпінь: УДФС України, 2019. Вип. IX. 264 с.

Відповідальний редактор:
к. філол. н., доц., доцент кафедри журналістики, української словесності та культури **О.В. Чорна**

© Оригінал-макет
КАВ
Університет ДФС України, 2019

За зміст матеріалів і правильність цитування відповідальність несуть автори.

Подводя итоги, отметим, что передача невербальных сообщений может осуществляться по разным каналам коммуникации: акустическому, оптическому, тактильному [3, с. 24]. Заметим, что мужчины и женщины владеют невербальными компонентами коммуникации в разной степени по причине социальных и психологических различий [1, с. 38]. Женщины более эмоциональны, что и отражается в их речи и более разнообразном языке жестов. Таким образом, у представителей разных полов ряд жестов проявляется в разной степени, некоторые жесты являются специфичными для определенного пола.

Список использованных источников:

1. Кирилина А.В. Гендер: лингвистические аспекты / А.В.Кирилина. – М., 1999. 155 с.
2. Крейдлин Г.Е. Мужчины и женщины в невербальной коммуникации / Г.Е.Крейдлин. – М.: Языки славянской культуры, 2005. 255 с.
3. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык / Г.Е. Крейдлин. – М. : НЛО, 2002. 581 с.
4. Самигулина Ф.Г. Гендерная дифференциация речевой коммуникации // Актуальные вопросы филологии. Вып. 2. Ростов-на-Дону, 2006.
5. Толстой Л.Н. Война и мир: в 4-х тт. М. : «Просвещение», 1981.

Сукаленко Тетяна Миколаївна,
кандидат філолологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики, українськоїсловесності та культури
Навчально-наукового інституту гуманітарних наук
Університету державної фіскальної служби України
(Ірпінь, Україна)

МОДЕЛЬ ОПИСУ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖА «ПАНИЧ»

Типаж «панич» досить широко представлений в українському художньому дискурсі XIX ст. підросійської та підавстрійської України: Г. Ф. Квітка-Основ'яненко («Пан Халявский»), Т. Г. Шевченка («Не спалося, – а ніч, як море», «Якби тобі довелося…», «Варнак»), І. С. Нечуй-Левицький («Бурлачка», «Поміж ворогами», «Хмари», «Київські прохачі»), М. Л. Кропивницький («Доки сонце зійде, роса очі виїсть»), Панас Мирний («Повія»), М. П. Старицький («Не судилось» (Панське болото)), Леся Українка («Над морем»); І. Я. Франко («Не спитавши броду»), А. Я. Чайковський («Малолітній», «Четверта заповідь», «У чужому гнізді»), М. М. Коцюбинський («Fata morgana»), М. П. Левицький («У клуні»).

Мета нашого дослідження – визначити фреймову структуру типажу «панич».

Позначення «панич» є похідним від «пан». Слово «панич» не мало чіткої семантики. У словнику Б. Д. Грінченка *панич* – «1. Баричъ, барчукъ;

бѣлоручка. 2. Холостякъ» [1, т. 3, с. 92]. У сучасних тлумачних словниках української мови це слово одержує таку інтерпретацію: «1. Молодий неодружений син пана, пані (у 1 знач.). // перен., ірон., зневажл. Молода людина, яка виділяється розбещеною поведінкою, нетрудовими звичками, надто витонченими манерами і т. ін. 2. Неодружений молодий чоловік, що належав до привілейованих верств населення // Зніжений, розпещений молодий чоловік; білоручка» [2, т. 6, с. 44].

Отже, варто констатувати, що слово «панич» позначає два типажі. З одного боку, це син пана, з іншого боку, – це молодий представник привілейованого класу. Ознакою першого і другого є те, що це молоді, неодружені чоловіки. Ознака неодружений є характерною рисою типажу «панич». У літературі XIX ст. превалює за позначенням «панич» значення молода людина, яка належала до привілейованих верств населення: *На хуторянських вечорах, де було по кільки десятків паннів і ні* ***одного панича****, його ждали, як бог зна кого* (І. С. Нечуй-Левицький. Хмари, т. 2, с. 125−126); *В гостинній між паннами та* ***паничами*** *розпочалась така голосна розмова, як і в столовій між старими* (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 177);

– А я люблю побалакать і з сільськими дядьками: між ними трапляються веселі гумористи.

– Бо ви ***панич****, а паннам це якось не личить; та й поведенції такої в нас вдома нема, щоб куматься та родатись з молодицями… – сказала Ватя* (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 223);

– … От і спасибі вам! Це занадто багато честі задля мене! – аж крикнув ***панич*** (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 223).

Панич як син пана, пані можна виділити лише в окремих контекстах, зокрема у Т. Г. Шевченка, М. М. Коцюбинського, А. Я. Чайковського: *До* ***панича****, бачиш, ходила…* (Т. Г. Шевченко. Не спалося, – а ніч, як море, т. 2, с. 22); *Я в палати Пішов з ножем, не чув землі... Аж* ***панича*** *вже одвезли* ***У школу в Київ*** (Т. Г. Шевченко. Не спалося, – а ніч, як море, т. 2, с. 22); *Аж там* ***панич несамовитий, Недоліток****, таке творить, Сердешну дівчину мордує* (Т. Г. Шевченко. Якби тобі довелося…, т. 2, с. 189); *У нашої старої пані Малії* ***паничі*** *були…* (Т. Г. Шевченко, Варнак, т. 2, с. 73); *За балом бал у генерала, За генеральшею чимала Орда панів і* ***паничів…*** (Т. Г. Шевченко. Петрусь, т. 2, с. 214); *Курить щось по дорозі. Що воно біжить так прудко? Ага, либонь* ***панич*** *Льольо з сусідньої економії у гості їдуть до двору* (М. М. Коцюбинський, Fata morgana, т. 3, с. 51); *Старий прикликав наймита і казав взяти від* ***панича*** *коня, а гостя повів у хату* (А. Я. Чайковський. Малолітній, с. 31); *Пані Підліська вийшла за своїм ділом, а Паранці казала принести води для* ***панича*** *вмитися* (А. Я. Чайковський. Четверта заповідь, с. 365); *— Доброго здоровля! А звідкіля то* ***панич*** *так мандрують в таку погану слоту?* (А. Я. Чайковський. Четверта заповідь,

с. 383); — *Котрого? — А того* ***панича*** *Вінцентого* (А. Я. Чайковський. У чужому гнізді, с. 67);

Об образовании и говорить нечего. Взгляните на всех наших ***панычей****, приезжающих на вакации из университета: тот ли образ и подобие у них, какой был у нас, отцов их? Где косы, где плетешки, где выстриженный и взъерошенный вержет? Изменилось, изменилось образование!* (Г. Ф. Квітка-Основ'яненко. Пан Халявский, т. 4, с. 8).

У структурі типажу «панич» виокремлюються такі фрейми: «Дозвілля», «Зовнішні характеристики», «Внутрішні моральні характеристики», «Освітні характеристики».

Фрейм «Дозвілля».

Найбільш показовим фреймом у розкритті типажу «панич» є фрейм «Дозвілля». У художній літературі XIX ст. постають звичні способи проведення часу. Типовим є відвідання балів, танці, цікавість музикою, іноді – гра в карти.

Показуючи паничів на балах, письменники зображують їх у сценах танців, слухання музики, флірту:

Настала зима. Випав великий сніг. Почалась надворі завірюха. ***Ястшембський нудився в своїх покоях, частенько їздив до сусід в гості, їздив з сусідами на влови, але все-таки його брала нудьга. Сільське життя давило його в зимній час, як лиха година.***

Раз зимою сусіди паничі намоглися до Ястшембського на ***дикий бал.***

–Пане Ястшембський! Наші вельможні панни такі манірні, такі тонні та скучні! Попроси нас ще до своїх одалісок на дикий бал, – просили Ястшембського ***веселі паничі*** *Хшановський, Прушинський та Мошицький* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 44); *Повбирані панни й* ***паничі танцювали*** (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 68); *Матушки сиділи поважно і навіть з пихою та гордовито позирали одна на одну. Панни й* ***паничі стовпились коло піаніна в кутку*** *і більше перешіптувались між собою, ніж говорили, неначе боялись говорити голосно* (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 167).

Показовим для паничів, як правило, це стосується дворянських дітей, є відвідування сусідніх маєтків, де типовими заняттями є полювання, гра в карти тощо: *– Анатоль іде! – шепнула вона мені, стрепенувши мою руку.*

Оддалік показався ***панич*** *у ясному англійському костюмі, в* ***жокейській шапочці і з хлистом у руці*** (Леся Українка. Над морем, т. 4, с. 35); ***Панич*** *наближався до брами,* ***недбало помахуючи хлистиком*** (Леся Українка. Над морем, т. 4, с. 36); *Ястшембський напився чаю, звелів запрягти коні і поїхав до сусід* ***паничів на карти*** (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 31).

Фрейм «Зовнішні характеристики».

Слот «Портретна характеристика». Другим фреймом, який одержав досить детальну характеристику, є «Зовнішні характеристики».

Відповідно до ситуацій, у яких зображені паничі, побіжно відображена їхня зовнішність. Для письменників XIX ст. типовими характеристиками зовнішності панича є врода, широкі плечі, кремезність, високий зріст: *Не встигла Василина одвести очі од Хшановського, а до неї приступив з свічкою пан Прушинський, вже не дуже молодий* ***панич***, ***здоровий, широкоплечий, з великою головою, з цілою гривою міцного волосся на голові, з розкішними чорними бровами на високому лобі. Все його лице дихало силою, мужньою красою*** (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 38); ***Паничі були високі на зріст, кремезні, широкоплечі й русяві. Їх рум'яні, повні щоки були здорові якось по-сільській; жилавими руками, кремезними плечима й шиями вони*** *скидались на великоруських робітників або крамарів-коробейників* (І. С. Нечуй-Левицький. Хмари, т. 2, с. 5); *Перед Василиною, як з землі, виріс* ***панич***, ***високий, плечистий***, ***з рум'яними щоками, з повною шиєю.*** *Вона неначе почутила на своїх щоках м'які,* ***як шовк, пахучі вуса****, почула* ***чудові гарячі уста*** *й заплакала* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 41); *В гостинну вступили два* ***паничики****: один* ***височенький,*** *гімназист,* ***другий невеличкий****, семінарист. Вони поздоровкались з Леонідом Семеновичем і посідали* (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 224–225).

Ця ж лінія змалювання вродливого персонажа *панич* продовжена в романі Панаса Мирного «Повія» і в драмі «Не судилось!» М. П. Старицького: *Ясний світ од свічок прямо падав на його* [панича] ***лице, біле, свіже; красиве****, воно ще здавалося красивішим при тому світі.* ***Лоб широкий, високий*** *– з мармуру виточений, і на йому, над очима,* ***неначе дві бархатки, чорніло дві брови. Уста зціплені, прикриті тінню від шовкових усів.*** *Він ними не дихав; се видно було* ***по носу, рівному, з стесаним кінчиком, ніздрі котрого стиха то розширялись, то улягались. Чорна борода укривала його підборіддя і віддавала цілим пучком непримітних іскорок, що загорялися при кожному тихому повороті голови****… Христя аж лицем припала до щілини, щоб краще бачити його. Потайно, з другої хати вона роздивлялася його, бо до цього соромилася глянути прямо в очі. Тепер вона* ***побачила красу його пишну, вроду молоду, маніру не просту****, так присталу до нього* (Панас Мирний. Повія, с. 212); [Параска:] *Та то вона з заздрості: досадно, що за нею такий* ***гарний панич*** *не впада* (М. П. Старицький. Не судилось!, с. 141).

Панич у повісті І. С. Нечуя-Левицького «Бурлачка» зображений як той персонаж, який не викликає симпатії: *В Василини ще й досі гуло в голові од чарки горілки. Вона махнула на* ***панича*** *рукою і зачепила його рукавом по лиці. Ще зроду Василина не бачила такого недоладного лиця, яке мав молодий Хшановський. Перед нею стояв* ***молодий панич***, ***високий, як очеретина, тонкий, як дошка, з маленькою головою, з довгеньким лицем, таким блідим та жовтим, як у слабої панни. Бліді рожеві губи були тонесенькі. З-під тонких руденьких брів насилу були примітні ясно-сірі очі, такі сірі, неначе Хшановський був зовсім без очей. Над губами стриміли, неначе позасмоктувані, маленькі вусики, а руденька рідка***

борідка розділялася на два довгі клиночки і вся світилась наскрізь. Через бороду було видно всі щелепи й підборіддя і навіть комірчики (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 37).

Іноді зовнішність панича розкривається з позицій народу: *От наш* ***панич, так не в панів удався, а зовсім настоящий по закону чоловік... І мордатий, і сила є… настоящий бугай****…* (М.П. Левицький. В клуні, с. 431–432).

Не менш важливою ознакою в розкритті персонажа стають його манери ходити, ступати: *Ми йшли стежкою через сад, раз по раз стріваючи наряджених дам з гордими мінами і* ***паничів, що йшли модною походою, ступаючи на п'яти, розхитуючись і здійнявши плечі вгору*** (Леся Українка. Над морем, т. 4, с. 34); *Він* [панич] *ішов тією самою* ***модною походою****, що* ***паничі в отелі «Россия»****. Обличчя його я не могла роздивитись, бо він був ще досить далеко* (Леся Українка. Над морем, т. 4, с. 35).

Слот «Вік». Іншою облігаторною рисою типажів, позначуваних словом «панич», є молодість. Про це, зокрема, свідчить поширеність при слові *панич* означення молодий: *То приїхали два* ***молоді паничі, скінчивши семінарію; вони служили за вчителів в народних школах в недалеких селах*** (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 164); *Вже надходило й різдво. О. Артемій прочув, що Леонід Семенович вже приїхав до батька з Києва. Він сподівавсь* ***молодого панича*** *до себе в гості, а він не приїздив. Вже й різдво настало. Вже минув перший і другий день святок, а панич не хапався з візитом* (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 232); ***Молоді паничі*** *з східців сміливо оглядали паннів, котрі проходили повз їх* (І. С. Нечуй-Левицький. Хмари, т. 2, с. 116); ***Молодий панич*** *побіг до неї назустріч, подав руку й легесенько зсадив її додолу. Ольга подякувала йому й почула його чудовий голос, свіжий, дзвінкий. Цей голос довго після того вона все ніби чула в своєму серці* (І. С. Нечуй-Левицький. Хмари, т. 2, с. 118); *Вже після чаю почали приходить* ***молоді паничі:*** *прийшов один чорнявий і негарний урядовець, прийшло кільки купчиків з товстими червоними щоками, потім увійшли в залу зо три серби-студенти. Пізніше прийшли ще три молоді студенти* (І. С. Нечуй-Левицький. Хмари, т. 2, с. 122); *Ватя ніби трохи лежала на канапі. Очевидячки, вона позувала перед* ***молодим паничем*** *і вдавала з себе сьогочасну панну, надто ліберальну* (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 222); *Панський економ,* ***молоденький,*** *загорілий* ***панич****, показав політникам постаті на буряках. Дівчата й хлопці стали довгими рядками, і почалася робота. Лейба й Сруль, котрих хлопці продражнили панськими осавулами, пішли виносити з куреня харч: пшоно, сіль, хліб, цибулю і навіть сало* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 11); *Раз в Білій Церкві вночі зібралась весела компанія* ***молодих паничів-гімназистів*** *і зайшла в винарню до жида* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 18); *Незабаром у дворі знов загуркотіла бричка і в покої ввійшли близькі сусіди Яштшембського,* ***молоді паничі з дрібних дідичів****, пан Хшановський та пан Прушинський* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2,

с. 36); *Ясь і Стась* – ***молоді паничі*** (М. П. Старицький. Оборона Буші, т. 4, с. 358).

Лише в окремих творах зустрічається підстаркуватий, підтоптаний панич: *Обидві панни дуже любили Прушинського, вже* ***доходжалого панича, але гарного, здорового й веселого****. Кожна з них мала надію вийти за його заміж* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 50).

Слот «Одяг». Слот «одяг» представлений дуже мало. Натрапляємо на лише окремі елементи одягу, які навряд чи можуть давати уявлення про типові форми вбрання: *– Чого се Мар'я Іванівна так зажурилася? – роздалося тихе питання ззаду Христі, аж вона злякалася. Зирк! – на кухонних дверях стоїть* ***панич****. Його голова й борода закустрані, його очі заспані, біла* ***вишивана сорочка*** *розхристана і з-під неї виглядає тендітніша від рожевого лепесточка грудина* (Панас Мирний. Повія, с. 205); сюртуки («чоловічий верхній двобортний одяг із довгими полами, відкладним коміром і широкими лацканами») [СУМ, IX, с. 909], головним убором *панича* був суконний картуз: *На* ***молодих паничах були сіртуки*** *з темної парусини з чорними роговими гудзиками,* ***суконні широкі й круглі картузи****. Кожний мав за плечима торбу з одежею, книжками й харчами; кожний держав у руці палицю* (І. С. Нечуй-Левицький. Хмари, т. 2, с. 5).

Паничі мали на собі дорожні балахони («просторий і довгий одяг, що надівається поверх усього для захисту від пилу») [СУМ, I, с. 95], голови захищали каптурами: *Ватя з приятельками щось шепотіла нишком і все поглядала в вікна на двір. Коли це в одчинену браму вбігла пара коней, а на повозці забіліли дві* ***паничівські фігури постаті в білих парусинових балахонах, з головами, напнутими відлогами*** (І. С. Нечуй-Левицький. Поміж ворогами, т. 6, с. 164).

Фрейм «Внутрішні моральні характеристики».

Відповідно до значення неодруженість приділяється велика увага ситуаціям флірту. Панич зображений у стосунках як з дівчатами свого кола, так і з дівчатами з простого люду. Відповідно до ситуацій риси панича будуть змінюватись: у спілкуванні з паннами – це етикетні стосунки: *Хшановський і Мошицький поспускали очі додолу. Їм було дуже сором перед паннами. Вони були з луччих сімей і знали, що ці панни порозказують всім у цілому повіті за дикий бал. Одначе всі* ***паничі*** *були* ***дуже звичайні*** *й* ***делікатні, як аглицькі джентльмени****. Ніхто не подумав би, що вони за годину перед тим обходились з молодицями з замахами й мінами щирих українських парубків. Вони з* ***диких паничів*** *поставали зовсім* ***свійськими, зовсім європейськими паничами****, підносили* ***потраву паннам, подавали тарілки, наливали вино.*** *Юзефа дала собі слово запагубити навіки гарного Прушинського, а Ядвіга була ладна вдоволитись і тоненьким Хшановським* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 54); ***Панычи*** *с разными обходами, наконец, подошли к кругу панночек и просят «скуки ради» принять их до компании. Кружок раздвигается,* ***панычи*** *уселись между панночками, и*

начинается игра. Разными хитростями и явными неправдами король избран всегда из красивых (Г. Ф. Квітка-Основ'яненко. Пан Халявский, т. 4, с. 25).

Аналіз художньої літератури виявив, що, як правило, у спілкуванні з панами паничі тяжіють до певних правил та умовностей світського життя, які повністю зникають у спілкуванні з простими дівчатами. Панич вільний у поводженні з простими дівчатами:

–Не плач, нерозсудлива дівчино! Покинь пана та вертайся додому. Ти не знаєш, що то за люди ***паничі****. Коли не знаєш, то розпитай людей.* ***Панич тебе зведе з розуму і прожене з свого дому, як прогнав вже не одну дівчину.*** *– Ні,* ***панич*** *цього не зробить зо мною* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 41); *Проста дівка з села… Хто такий Довбня?* ***Панич, хоч і зламаний****… Гриць навіть одмічує його, як розумного чоловіка… І от він жениться, жениться на Марині… Чудно, дивно… Що ж тут дивного? Подобалася йому Марина, а він Марині, ну й поженяться. І нема нічого чудного.* ***Що панич****? Так хіба, як* ***панич****, то йому і можна простих дівчат дурити, з ума зводити?..* (Панас Мирний. Повія, с. 336);

– Поти вони змагались, Христя принесла воду.

– Неси сюди, Христе, – махнувши на Мар'ю рукою, мовив ***панич,*** *указуючи на свою хату. – Сюди, сюди!..* ***Ти ще не була у моїх покоях****?* (Панас Мирний. Повія, с. 207); *«Хіба ти й досі ще не знаєш? Ганнуся на Сибір пішла.* ***До панича****, бачиш, ходила,* ***Поки дитину привела*** *Та у криниці й затопила»* (Т. Г. Шевченко. Не спалося, а ніч, як море, т. 2, с. 22);

А то верзе біси зна що Та й думає: – Ми то! Ми то людям покажемо Оцих безталанних Та навчимо шануватись ***Паничів поганих****!»* (Т. Г. Шевченко. «Якби тобі довелося…», т. 2, с. 188); *Того дня і на службу не ходив, а ввечері каже: – Знаєш, Мар'є, що? Дає тобі пан вільну та двісті карбованців: сто зараз, а другу сотню – як прошеніє подаси… Мирися! – А я: − А мати ж як? Хай хоч матір одкупе. – Зареготався* ***панич****. – Матір? – перепитує. – Ну, нащо тобі мати? Ти ж у мене будеш жити. Адже вона, як вільна буде, до тебе прийде. Що ж тоді? похвалить і погладить вона тебе? – Думаю: справді так; жалко і матір, шкода й себе… Що його робити? – А він одно: мирися! І дає мені бумажку. – Оце тобі, – каже, – і гроші. Хоч у тебе будуть, а ні, то я заховаю. – Сховайте, – кажу. – Де я їх у себе сховаю? Ще хто-небудь украде. – Так уже йому* ***вірила, дурна****. Потім я дізналася, що* ***панич потяг з пана аж дві тисячі****, а мені сказав –* ***двісті карбованців****…* (Панас Мирний. Повія, с. 226).

Іноді в художніх текстах обігрується ідея юності, наївності: *Василина проти волі підняла віка й одслонила чудові круглі, веселі очі. Ястшембський вхопив її однією рукою за шию й поцілував в око.*

–Які в тебе, Василино, очі! Які брови! Де ти взяла такі чудові карі очі?

–У комарівських садках знайшла, – сказала Василина й вже не пручалась.

–От тепер ти стала гарна дівчина: вже не брикаєшся. ***Як будеш мене любити, то я привезу тобі з Києва таких квіток та золотих стрічок,***

яких ти зроду не бачила. *Чи любиш мене, га? – спитав* ***панич*** *в Василини, ласкаво заглядаючи їй в вічі* (І. С. Нечуй-Левицький. Бурлачка, т. 2, с. 40).

Фрейм «Освітні характеристики».

З провідною рисою «молодість» пов'язана і реалізація фрейму «Освітні характеристики». Характерною рисою є їхня освіченість, прагнення до знань:

[Текля:] *От якби понесли той папір до Оксани, то та б краще прочитала.*

[Степан:] *О, та б прочитала! Оксану* ***добре панич навчив грамоти***.

[Текля:] ***Навчив і до розуму довів.*** *А вона тепер ходе, як та проява, та косою світе!* (М. Л. Кропивницький. Доки сонце зійде, роса очі виїсть, с. 84);

[Максим:] *Ну,* ***паничу****, як собі хочете, а вдруге вибачайте, щоб я вас повів на охоту. Шкода, тепер вже більш не піддурите мене!..*

[Борис:] *Це новина! Чим же ми вас піддурили?*

[Максим:] *Ще й питають! Ви ж таки* ***розумні і вчені****, мовляв, люде, то й розміркували б, що цілісінький день ви собі удвох балакаєте, а за вами слідком човгає щось таке, ніби теж скидається на людину, а ви його вважаєте ні за приший хвіст кобилі чи за німого... Бовкнете яке там слово до мене; коли б, мовляв, ви по-нашому, по-простому балакали, як перш було колись, то, може б, і я розумів там що п'яте хоч через десяте.*

[Борис:] *То хіба ви по-руськи не розумієте?..*

[Максим:] *Цебто по-панськи? А де ж би ми тут навчились?*

[Горнов:] *Вже й розсівся.*

[Борис:] *Я дуже ноги натомив.*

[Горнов:] *А що ви тоді, хоч трохи-таки шурупали по-руськи?*

[Максим:] *Вам таки цікаво? Аякже. Велика, бачте, була б навука; «так точно», «не могу знать», «слушаю!», «чаво зволите?» – ото й по навуці* (М. Л. Кропивницький. Доки сонце зійде, роса очі виїсть, с. 85 – 86) – серед характеристик панича натрапляємо на мовну характеристику, яка, як і в структурі лінгвокультурного типажу «пан», стосується мови: спілкування російською мовою вважається привілейованою рисою панства. Тому можемо стверджувати, що і в мовній моделі образу панич характеристика його мови є виявом станово-класової системи цінностей цієї верстви населення;

Панич *сидів коло стола трохи боком, обпершись ліктем на стіл, піддержував рукою голову. На столі горіло дві свічки; перед ним лежала книжка: він читав. Певно, читав, бо його* ***очі, як миші, бігали по книжці*** (Панас Мирний. Повія, с. 212).

Ця освіченість не пасує до інтриг любовних. Освіченість в І. Я. Франка – це шляхетність, амбітність:

В ***багатстві*** *колись був се звичайний собі* ***панич****, з* ***підданими обходився не гірше і не ліпше, як найбільша часть його сусідів-панів****, духовими інтересами, політикою і патріотизмом займався мало, ба навіть до повстання потягли його різні сусідські згляди і* ***особиста амбіція та гаряча шляхетська кров****. Аж огонь повстання, а опісля перебута на*

еміграції тяжка школа нужди, унижень та безцільної блуканини переробили його. Він набрався доволі ширших і свобідніших поглядів на світ і життя людське, позбувся многих шляхетських пересудів, навчився більше гуманного і людського обходження з простими та бідними людьми, ніж колись було в його звичаї, познайомився також з многими заграничними та еміграційними теоріями, котрі у околишніх шляхтичів в Галичині з'єднали йому назву фармазона, демократа і навіть комуніста … (І. Я. Франко. Не спитавши броду, т. 18, с. 331).

Освіта – риса, яка зближала паничів незалежно від їхнього статку: *Кажуть, що той* ***панич*** *був з бідної сім'ї, але* ***скінчив науки в університеті,*** *скрізь напитував місця, нігде не напитав, та й почав з горя пити. Попропивав усе до решти, що мав, та й пішов з торбами шукати хліба в Лаврі* (І. С. Нечуй-Левицький. Київські прохачі, т. 7, с. 389).

Отже, типаж «панич» є частотним для українського художнього дискурсу XIX ст. підросійської України, у підавстрійській Україні майже не представлений. За назвою «панич» приховано два типажі: це син пана і представник привілейованого класу. Спільною рисою для типажу «панич» є не тільки те, що це нащадок панів, а й те, що це людина молодого віку.

Найпоширенішим фреймом у розкритті типажу «панич» є «Дозвілля».

Панич, як правило, схильний до веселого проведення часу. Це молоді люди, які захоплюються танцями, цікавляться музикою, відвідують бали, сусідні маєтки, де типовими є полювання, гра в карти тощо.

Художня література дає уявлення про зовнішні характеристики, зокрема й вік, одяг.

Типаж «панич» представлений у ситуації залицяння, у ситуації спілкування з паннами – це етикетні стосунки, певні правила та умовності світського життя, з простими дівчатами – це вільність у поводженні.

Іноді в художніх текстах акцентується увага на освітніх характеристиках панича. Характерними рисами панича є освіченість, прагнення до знань, шляхетність, амбітність тощо.

Список використаних джерел:

1. Словарь української мови / Упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. Т. 3. С. 92.
2. Словник української мови: В 11 т. / Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. К.: Наук. думка, 1975. Т. 6. С. 44.

МОВА ЗМІ І ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ ЖУРНАЛІСТІВ

Безпалько Т.В. Специфіка мови засобів масової інформації ……..216
Бразалук М.Ю. Типові порушення мовних норм у текстах ЗМІ на правову тематику …….218
Гладкова І.О. Особливості мас-медійного дискурсу у лінгвістичній теорії …….220
Голоско С.О. Мовні помилки в медіатекстах (на прикладі «Znaj.Ua») ……223
Гоцан В.О. Проблема формування у майбутніх журналістів культури професійного спілкування …….225
Зайцева І.В. Особливості економічного дискурсу преси ……229
Зикун Н.І. Спеціалізація у підготовці журналістів: узагальнення підходів …….231
Івашко А.О., Ясентюк А.С. Помилки професійного мовлення ЗМІ та мовлення журналістів ……..235
Калита О.П. Вплив ЗМІ на формування морально-духовних цінностей суспільства ……238
Лабунець В.В. Особливості вживання запозичень з англійської мови в сучасних ЗМІ ……..241
Малильо В.М. Стан української мови в сучасному медіапросторі ……....244
Марчук Л.М. Поняття прецедентності в мові інтерв'ю ……245
Полуніна Д.Ю. До питання: мовна норма і сучасна преса в Україні …….249
Семеген А.В. Використання гендерних стереотипів у новинних програмах на каналі СТБ …….251
Степанова Є.О. Особливості професійного мовлення журналістів ……253
Сукаленко Т.М., Позднякова О.О. Специфіка публіцистичного тексту як базового елемента медійного дискурсу …….255